

ГИ ДЪО МОПАСАН ДЯДО АМАБЛ

Превод от френски: Боян Атанасов, —

chitanka.info

I

Сивото влажно небе сякаш тегнеше над обширната кафява равнина. Мирисът на есен, тъжният мирис на гола и мокра земя, на окапали листа, на мъртва трева правеше още по-тежък и гъст застоялия вечерен въздух. Пръснати из полето, селяните продължаваха да работят, чакайки черковната камбана да бие за вечерня, за да се приберат по домовете си, чиито сламени покриви надничаха тут-таме през оголените клони на дърветата, които пазеха от вятъра ябълковите градини.

Край пътя, седнало разкрасено върху купчина дрехи, съвсем мъничко дете си играеше с един картоф, който от време на време изпускаше в рокличката си, докато в съседната нива пет жени, наведени и вирнали задници, забождаха в земята стръкчета рапица. Без да спират нито за миг, с чевръсти движения, те забиваха колчета в дългите бразди край преобърнатата от ралото пръст, поставяха в образувалите се дупки поувехналите стръкчета, полягащи настрана, затрупваха корените и минаваха по-нататък.

Мина мъж с камшик в ръка, обут с дървени обувки. Той спря до детето, вдигна го и го целуна. Тогава една от жените се изправи и дойде при него. Беше висока, червендалеста мома, едра нормандка, с широки рамена, кръст и бедра, жена, създадена да ражда, със сламени коси и яркочервени бузи.

— Ей те и тебе, Сезер. Е, как е? — запита тя твърдо.

Мъжът, слаб момък с тъжен вид, промълви:

— Е, нищо и все нищо. Все това си е!

— Не ще ли?

— Не ще.

— Що ще направиш тогава?

— Па знам ли!

— Иди при попа.

— Че да ида.

— Върви, ама ей сега на!

— Че да ида.

Те се погледнала. Той все още държеше детето в ръце. Целуна го отново и пак го сложи върху дрехите на жените.

На хоризонта, между два чифлика, се виждаше мъж, който следваше тегленото от кон рало. Те преминаваха бавно — човекът, ралото и животното — под оловното вечерно небе.

Жената поде наново:

— Е, що дума баща ти?

— Рече, че не ще.

— Е що не ще?

Момъкът показва с ръка детето, което току-що беше сложил на земята, а после посочи с поглед мъжа, който ореше в далечината.

— Ами щото детето е негово — отвърна той.

Момичето вдигна рамене и каза ядосано:

— Чунким всички не знаят, че е от Виктор. Та що от това? Сбъркала съм. Та само аз ли съм сбъркала? И майка ми е грешила, преди да се омъжи, па и твоята, преди да вземе баща ти. Е, та коя не е грешила в нашия край? Случи се с Виктор, защото той ме фана в плевника, кога спях, право ти казвам. То и после греших кога не спях. Да не беше ратай, сигурно щях да го взема. Та да не чина по-малко сега?

Мъжът отвърна простиичко:

— Искам те такава, каквато си — и с дете, и без дете. Само дете старият се противи. Ама ще видим да го уредим.

Тя подхвана наново:

— Я иди при попа още сега.

— Ще ида.

Той продължи пътя си с тромавата си селска походка, а момичето, с ръце на хълбоците, се върна да сади рапица.

Мъжът, който се отдалечаваше — Сезер Улбрек, син на стария глух Амабл Улбрек, действително искаше да се ожени, против волята на баща си, за Селест Левек. Тя имаше дете от Виктор Льокок, прост ратай в чифлика на родителите ѝ, изгонен заради тази негова постъпка.

Впрочем на село съсловията не са строго разграничени и ако слугата е пестелив и си купи стопанство, той става равен на бившия си господар.

С камшик под мишница, Сезер Улбрек тръгна, като влачеше тежките си полепнали с кал дървени обувки. Една и съща мисъл се въртеше в главата му. Той наистина искаше да се ожени за Селест Левек, искаше я заедно с детето ѝ, защото тя беше жената, която му трябваше. Не би могъл да каже защо, но знаеше и беше сигурен, че само нея иска. Стигаше му само да я погледне, за да се убеди в това — чувствуваше се някак особено, объркваше се, сякаш оглупяваше от задоволство. Изпитваше радост дори като целуваше малкия, детето на Виктор, понеже беше излязло от нея.

Той гледаше без омраза силуета на мъжа, който вървеше зад ралото в далечината, открояващ се на хоризонта.

Обаче дядо Амабл не се съгласяваше с тази женитба. Той се противопоставяше с някаква бясна упоритост, с упоритостта на глух старец.

Напразно Сезер крещеше в лявото му ухо, с което дядото още чуваше някой и друг звук:

— Добре ще те гледаме, тате. Нали ти казвам, че е добра мома, пък и работлива, а и парици има.

Старецът повтаряше все същото:

— Докато съм жив, това няма да го бъде.

Нищо не можеше да сломи упорството му, нищо не можеше да смекчи суровостта му. Само една надежда оставаше на Сезер. Дядо Амабл се боеше от свещеника, защото изпитваше страх пред смъртта, която чувствуваше, че приближава. Не се страхуваше много от дядо господ, нито от дявола, нито от ада, нито от чистилището, за които нямаше ясна представа; но се страхуваше от свещеника, който му напомняше за погребението му, така както някои хора се боят от лекарите, понеже изпитват ужас от болести. Селест, която знаеше тази слабост на стареца, от седмица насам подтикваше Сезер да отиде при свещеника, но той все се колебаеше, понеже не обичаше твърде поповете. За него те представляваха ръце, вечно протегнати с дискаса или нафората.

Най-сетне все пак се реши и тръгна към къщата на свещеника, като обмисляше по какъв начин да му разкаже за грижите си.

Отец Рафен, дребен, слаб, енергичен свещеник, винаги небръснат, топлеше краката си, седнал пред огъня в кухнята, и чакаше да стане време за вечеря.

Щом видя влизания селянин, той попита, като само обърна глава:

— Е хайде, говори!

— Искам да ви говоря, отче.

Той стоеше смутен, като държеше в едната си ръка камшика, а в другата каскета.

— Е хайде, говори!

Сезер погледна слугинята — стара жена, която тътреше крака и нареждаше на единия край на масата край прозореца приборите за вечерята на господаря си. Той промълви:

— Ами че то е, кажи-речи, изповед.

Тогавя отец Рафен изгледа внимателно своя енориаш, видя смутеното му лице, стеснителността му, блуждаещите му очи и заповяда:

— Мария, я иди за пет минути в стаята си, че да си поговорим със Сезер.

Слугинята хвърли гневен поглед на момъка и излезе, като мърмореше ядосано.

Свещеникът продължи:

— Хайде, кажи болката си.

Момъкът все още се колебаеше, гледаше обувките си и въртеше в ръце каскета си, изведнъж каза:

— Това е, искам да се оженя за Селест Левек.

— Е, че кой ти пречи да се ожениш, момчето ми?

— Е, па баща ми, той не дава.

— Баща ти ли?

— Да, баща ми.

— Какво казва баща ти?

— Казва, че има дете.

— Тя не е първата, на която това се случва. Още от времето на нашата прамайка Ева стават такива работи.

— Детето е от Виктор, Виктор Льокок, слугата на Антим Лоазел.

— Аха, така! Значи той не е съгласен?

— Не е съгласен.

— Не иска и да чуе, а?

— Опъва се като магаре пред мост, да прощавате.

— А ти какво му казваш, за да го придумаш?

— Казвам му, че тя е добро момиче и е работлива, има си и спестени парици.

— А той все не се съгласява? Сигурно искаш да му поговоря?

— Е това искам, точно това.

— Какво да говоря на баща ти?

— Ами че... това, дето го разправяте, кога държите проповед, за да дават хората пари.

В ума на селянина единственият стремеж на черквата беше да развърже кесиите на хората и да изпразни джобовете им, за да напълни божията каса. Той си я представяше като някаква огромна търговска къща, в която свещениците бяха чиновници — хитри, лукави, страшно ловки чиновници, които вършеха сделките на дядо господ в ущърб на селяните.

Знаеше много добре, че свещениците помагаха и дори много помагаха на най-бедните, на болните, на умиращите; знаеше, че те даваха помощ, утешаваха, съветваха и подкрепяха; но всичко това ставаше срещу заплащане, срещу сребърни монети, срещу хубави лъскави парички, с които се плащаха и причастието, и литургиите, и съветите, и подкрепата, и опрощаването на греховете, и индулгенциите, и чистилицето, и рая в зависимост от доходите и щедростта на грешника.

Отец Рафен, който си познаваше човека и никога не се сърдеше, се разсмя.

— Хубаво, ще му кажа нещичко на баща ти, но ти, мое момче, ще започнеш да идваш на черква.

Улбрек вдигна ръка да се закълне:

— Честна дума на сиромах човек, ако направите това за мене, обещавам ви да идвам.

— Добре тогава. Кога искаш да ида при баща ти?

— Ами колкото по-скоро, толкова по-добре. Тая вечер, ако можете.

— Добре, след половин час тогава, след вечеря.

— След половин час.

— Значи разбрахме се. Доскоро виждане момчето ми.

— Довиждане, отче. Много благодарим.

— Няма защо, моето момче.

Сезер Улбрек се прибра в къщи. От сърцето му се беше свлякъл голям товар.

Тъй като бащата и синът не бяха богати, Сезер беше взел под наем едно съвсем малко стопанство. Те живееха сами с една слугиня — петнадесетгодишно момиче, което им вареше чорбата, хранеше кокошките, доеше кравите и биеше маслото — и едва свързваха двата края, въпреки че Сезер беше добър земеделец. Но не притежаваха нито достатъчно земя, нито достатъчно добитък и изкарваха едва колкото да преживеят.

Старецът не работеше вече. Тъжен като всички глухи хора, схванат от болки, прегърбен, изкривен, той ходеше из полето, като се подпираше на бастуна си, и гледаше хората и животните сурово и недоверчиво. Понякога сядаше край някой ров и оставаше там с часове неподвижен, мислейки смътно за нещата, които го бяха занимавали цял живот — за цената на яйцата и житата, за посевите, които избухват или се развалят от слънцето и дъжда. Ревматизмът мъчеше старите му кости, които попиваха влагата на почвата така, както седемдесет години бяха поемали изпаренията на стените на схлупената му хижа, покрита с влажна слама.

Връщаше се привечер, сядаше в кухнята на мястото си в края на масата и когато поставяха пред него глиненото гърне с чорба, той го обхващаше с изкривените си пръсти, които сякаш бяха взели кръглата форма на съда, и си топлеше на него ръцете, преди да започне да яде — и зиме, и лете, — за да не загуби нито частица от топлината, защото огънят струва пари, нито капка от супата, в която са сложили мазнина и сол, нито трохичка от хляба, направен от неговото жито.

След това по една стълба, опряна на стената, се изкатерваше в плевника, където беше сламеникът му; синът му лягаше да спи в нещо като ниша близо до огнището, а слугинята се затваряше в зимника — тъмна дупка, където някога държаха картофите.

Сезер и баща му почти не разговаряха. Само от време на време, когато трябваше да се продаде реколтата или да се купи някое теле, синът се допитваше до баща си. Той държеше ръцете си като фуния и викаше в ухото на стареца, за да му обясни случая; дядо Амабл се съгласяваше с него или изказваше неодобрението си с бавен и глух глас, който сякаш идеше от дълбочините на корема му.

И така, една вечер Сезер се беше приближил до него и му беше извикал с все сила в ухото, че е решил да се ожени за Селест Левек, като че ли се отнасяше за покупката на кон или на юница.

Бащата се беше разсърдил. Защо? Дали от някакво чувство за нравственост? Сигурно не. Девствеността на момичетата е почти без значение на село. Но старият скъперник, у когото бе вкоренен бесен инстинкт към пестеливост, се беше възмутил при мисълта, че син му ще отхрани дете, което не е създал самият той. В един миг си беше представил колко супи ще изсърба малкият, преди да израсне, та да може да помага в чифлика, беше пресметнал колко килограма хляб ще изяде този малчуган и колко литра ябълково вино ще изпие, докато стане четиринадесетгодишен, и в него беше пламнал яростен гняв към Сезер, който не бе помислил за тези неща.

Старецът му беше извикал с необикновено силен за него глас:

— Да не си си изгубил ума!

Тогава Сезер започна да го убеждава, да изрежда качествата на Селест, доказваше, че тя ще печели сто пъти повече от това, което ще струва издръжката на детето. Старецът обаче се съмняваше в тези качества, докато не можеше да има никакво съмнение, че малкият съществува, и без да дава повече обяснения, отговаряше:

— Не може! Не може! Докато съм жив, няма да я бъде тая!

От три месеца насам нищо не се беше променило; всеки стоеше на своето, никой от двамата не отстъпваше. Същият разговор се повтаряше всяка седмица, със същите доводи, същите думи, същите жестове, без да доведе до някакъв резултат.

Тогава Селест посъветва Сезер да отиде да потърси помощта на свещеника.

Когато се прибра в къщи, Сезер завари баща си да седи вече на масата, тъй като беше закъснял поради посещенията си при свещеника.

Вечеряха, седнали един срещу друг, без да говорят. Ядоха по малко хляб и масло след супата и пиха по чаша ябълково вино; след това останаха неподвижни на столовете си, едва осветявани от свещта, която слугинчето беше преместило, за да измие съдовете, да избърше чашите и да нареже от вечерта хляба за сутрешната закуска.

Чу се силно хлопане, вратата веднага се отвори и свещеникът се появи. Старецът му хвърли неспокоен, пълен с подозрение поглед и

предчувствайки някаква опасност, тъкмо се готвеше да се изкачи по стълбата, когато отец Рафен сложи ръка на рамото му и изкрещя над главата му:

— Трябва да говоря с вас, дядо Амабл.

Сезер беше изчезнал през отворената врата. Така го беше страх, че не искаше да слуша какво ще се говори; не искаше надеждата му да гасне малко по малко при всеки упорит отказ на баща му, предпочиташе да научи истината — добра или лоша — изведнъж, макар и по-късно, затова тръгна из тъмнината. Нощта беше безлунна, без звезди, от ония мъгливи нощи, през които въздухът е сякаш мазен от влага. Лека миризма на ябълки се носеше край дворовете, защото през този сезон беряха ранните ябълки, от които правят ябълковото вино в този край. Когато минаваше край стените на оборите, Сезер усещаше как от тесните им прозорци го облъхва топлата миризма на заспалите върху тора говеда и чуваше как конете в конюшните тъпчеха и как движеха челюстите си, когато дърпаха и дъвчеха сеното от яслите.

Той вървеше и мислеше за Селест. В примитивното му съзнание, където понятията бяха само образи, породени направо от предметите, мислите му за любовта се изразяваха просто чрез представата за високо, червендалесто момиче, което стоеше сред изровения път и се смееше с ръце на хълбоците.

Така я беше видял в деня, когато я пожела за първи път. При все че я познаваше от детинство, той никога не ѝ беше обръщал внимание. Сутринта в този ден те бяха разговаряли няколко минути, след това той си беше тръгнал и вървейки, си повтаряше: „Господи, какво хубаво момиче! Жалко, че е прегрешила с Виктор.“ До вечерта все мислеше за нея; на другия ден също.

Когато я видя пак, усети, че нещо го гъделичка в гърлото, като че ли му бяха вкарали в гърдите перо от петел, и оттогава насам, всеки път, когато беше с нея, той се учудваше на това нервно гъделичкане, което винаги се явяваше отново.

Тя толкова му харесваше, че след три седмици реши да се ожени за нея. Не можеше да каже как го бе завладяла, но обясняваше чувството си с думите: „Тя ме омагьоса“, сякаш страстта му към това момиче беше така могъща като нечиста сила. Прегрешението ѝ не го

тревожеше. Е, няма какво, в края на краищата тя не губеше нищо от това; него дори не го беше яд на Виктор Льокок.

Ами ако свещеникът не успее, какво ще прави? Той бе така измъчен от безпокойство, че дори не смееше да помисли за това.

Стигна до къщата на свещеника и седна на пейката до малката дървена ограда, за да чака завръщането му.

Може би беше седял така около половин час, когато по пътя се зачуха стъпки и въпреки че нощта беше много тъмна, той успя да различи черното расо на свещеника...

Изправи се с подкосени крака. Не смееше да заговори, не смееше да узнае истината.

Свещеникът го забеляза и каза весело:

— Е, моето момче, нареди се!

— Нареди ли се? Не може да бъде! — смънка Сезер.

— Да, момко, но не беше лесно. Какво старо, упорито магаре е баща ти!

Младежът продължаваше да повтаря:

— Не може да бъде!

— Да, да, уреди се. Ела утре по обед при мене, за да решим кога да обявим в черква за женитбата ви.

Сезер бе хванал ръката на свещеника. Той я разтърсваше, стискаше я до счупване и повтаряше, заеквайки:

— Наистина... наистина... наистина ли, отче? Честна дума... ще... ще видите, че в неделя ще дойда... на черква.

II

Сватбата стана през средата на декември — скромна сватба, тъй като младоженците не бяха богати. Още в осем часа сутринта, облечен в нови дрехи, Сезер бе готов да отиде да вземе годеницата си и да я заведе в кметството, но тъй като бе подранил, той седна до масата в кухнята да чака роднините и приятелите си, които щяха да го придружат.

От осем дни насам валеше сняг и кафявата земя, оплодена от посетите през есента семена, беше станала синкавобяла и спеше под голямата си ледена покривка.

В покритите с бели калпаци хижи беше студено; топчестите ябълкови дървета в дворовете сякаш бяха потънали в цвят — както в хубавия месец, когато цъфтят.

Този ден големите облаци, които идат от север, сивите облаци, носещи пухкавия сняг, бяха изчезнали и синьото небе се разстилаше над бялата земя, върху която изгряващото слънце хвърляше сребристи отблясъци.

Сезер гледаше през прозореца, щастлив, без да мисли за каквото и да било.

Вратата се отвори. Влязоха две жени, две празнично пременени селянки — лелята и братовчедката на младоженеца; след това дойдоха трима мъже — негови братовчеди, и накрая една съседка. Те седнаха на столовете и останаха неподвижни и мълчаливи — жените на едната страна на кухнята, мъжете — на другата, обхванати внезапно от някаква свенливост, от тази неловкост и меланхолия, която обзема хората, когато се съберат за някакво тържество. След малко един от братовчедите попита:

— Дали не е вече време?

— Май че стана време отговори Сезер.

— Хайде да вървим тогава — рече някой друг.

Всички станаха. Тогава Сезер, обзет от внезапно безпокойство, се изкачи по стълбата в плевника, за да види дали се е приготвил баща

му. Старецът, обикновено ранобуден, още не се беше появил тази сутрин. Синът му го намери да лежи на сламеника, увит в завивките си, с отворени очи и зъл израз на лицето.

Той извика до самото тъпанче на ухото му:

— Хайде, тате, ставай. Тръгваме на сватба.

Старецът промърмори плачливо:

— Не мога. Така ме е схванало от простуда, че не мога да мръдна.

Младежът се сещаше, че той хитрува и го гледаше поразен.

— Хайде, тате, напрегни се малко.

— Съвсем не мога.

— Чакай, ще ти помогна.

Той се наведе към стареца, дръпна завивката, хвана го под мишниците и го повдигна. Но дядо Амабл започна да стене:

— Ох, ох, ох! Боли! Ох, ох, ох! Не мога. Целият ми гръб е вдървен. Вятърът ще да ме е продухал през тоя проклет покрив.

Сезер разбра, че няма да успее да го вдигне, и вбесен за първи път в живота си срещу баща си, му изкрещя:

— Тогава няма да обядваш, защото ще ядем в хана на Полит. Това ще те научи да не се инатиш.

Той се спусна по стълбата — тръгна, следван от роднините и гостите си.

Мъжете бяха запретнали панталоните си, за да не се търкат в снега; жените вдигаха високо фустите си, показвайки мършавите си глезени, сивите си вълнени чорапи, костеливите си крака, тънки като дръжка на метла. Всички вървяха, като се клатеха един зад друг, без да говорят, съвсем бавно, за да не загубят пътя, изчезнал под равната снежна покривка, еднообразна и безкрайна.

Когато приближаваха някой чифлик, забелязваха по един-двама души, които ги чакаха, за да се присъединят към тях; шествието ставаше все по-дълго, лъкатушеше, следвайки невидимите очертания на пътя, приличаше на жива броеница с големи черни зърна, която се извиваше през бялото поле.

Пред вратата на годеницата цяла тълпа чакаше младоженеца; всички тъпчеха на едно място. Когато той се появи, те го приветстваха шумно; след малко Селест излезе от стаята си,

облечена в синя рокля, наметната с малко червено шалче, а главата ѝ бе украсена с портокалови цветчета.

Всички питаха Сезер:

— Ами де е баща ти?

Той отговаряше смутено:

— Не може да се помръдне, нали се е схванал.

Селяните кимаха с глава с хитър и недоверчив израз на лицето.

Тръгнаха към кметството. Зад бъдещите съпрузи една селянка носеше детето на Селест, като че ли отиваха на кръщение. Селяните, хванати подръка, вървяха двама по двама през снега и се клатушкаха като тежки лодки в развълнувано море.

След като кметът извърши бракосъчетанието на годениците в малкото здание на кметството, свещеникът на свой ред ги венча в скромния божи дом. Той благослови техния брак, обеща им плодовитост и след това им държа проповед за брачните добродетели, за простите и здрави селски добродетели — труд, сговорчивост и вяност. През това време детето, на което беше станало студено, хленчеше зад гърба на булката.

Щом младоженците се появиха на вратата на черквата, откъм долчинката при гробището се чуха пушечни изстрели. Виждаха се само дулата на пушките, от които излизаха бързо облачета пушек; после се показва глава на човек, който гледаше към шествието. Беше Виктор Льокок; той чествуваше по този начин сватбата на милата си приятелка, радваше се на нейното щастие и с барутен гръм ѝ изпращаше благопожеланията си. Беше събрал пет-шест души свои приятели, ратаи по чифлиците, за да дадат тези пушечни залпове. Хората одобриха тази проява на любезност от негова страна.

Гощавката стана в гостилницата на Полит Кашпрюн. В голямата зала, където се хранеха селяните в пазарни дни, беше сложена маса за двадесет души.

Огромният бут, който се въртеше на шиш, пържените пилета и патици, цвъртящите на буйния, ярък огън наденици изпълваха къщата с наситена, гъста миризма, с пушек от дървените въглища, по които течеше мазнина, със силната и тежка миризма на селски ястия.

Седнаха да обядват в дванадесет часа и веднага напълниха чиниите с чорба. Лицата се оживиха, устата се отваряха, за да пускат

закачки, очите се смееха и присмиваха дяволито. Весело щяха да изкарат, дявол да го вземе!

Изведнъж се отвори вратата и дядо Амабл влезе. Лицето му беше гневно, погледът — зъл. Той се подпираше на бастуните си и пъшкеше на всяка крачка, за да покаже, че страда.

Всички млъкнаха, когато го видяха. Изведнъж дядо Маливоар, негов съсед, голям шегобиец, който познаваше всички хорски хитрини, започна да реве, като направи фуния с ръце пред устата си, както правеше Сезер, когато говореше на баща си:

— Хей, стари хитрецо, дълъг нос имаш, щом чак от къщи си подушил какво е сготвил Полит.

Бурен смях избликна от всички гърла. Насърчен от успеха си, Маливоар продължи:

— За твоите болести най-добре помагат лапи от наденица. Те ще ти държат топло на корема, като ги полееш с една чашка петдесет градуса!...

Мъжете ревяха, удряха с юмрук по масата, обръщаха глава настрани и се смееха, като се навеждаха и се изправяха, сякаш помпеха вода. Жените кудкудякаха като кокошки, а слугините, които стояха прави до стените, се превиваха от смях. Само дядо Амабл не се смееше, мълчеше и чакаше да му направят място на масата.

Сложиха го по средата на масата, срещу снаха му, и той започна да яде веднага щом седна. В края на краищата синът му плащаше и бащата трябваше да получи своя дял. С всяка лъжица супа, която отиваше в стомаха му, с всеки залък хляб или месо, които дъвчеше с беззъбата си уста, с всяка чашка сидър или вино, което се изливаше в гърлото му, нему се струваше, че отново придобива нещо от своето имущество, че си връща малко от парите, които тези ламии поглъщаха, че спасява частица от собствеността си. Той ядеше мълчаливо, с упорството, с което скъперникът събира стотинки, с мрачната настойчивост, която някога влагаше в своя непрекъснат земеделски труд.

Внезапно на края на масата забеляза детето на Селест, което една селянка държеше на коленете си, и вече не вдигна очи от него. Ядеше, с поглед, впит в детето, и следеше как то дъвчеше залците, които жената от време на време слагаше в устата му. Старецът страдаше

много повече от няколкото залъка, които смучеше този червей, отколкото от всичко, което поглъщаха другите.

Угощението продължи до вечерта. След това всички се прибраха по домовете си.

Сезер повдигна дядо Амабл.

— Хайде, тате, трябва да си ходим — каза той и постави бастуните в ръцете му. Селест взе детето си на ръце и те бавно потеглиха в бледата, светла от снега нощ. Глухият старец, почти пиян, станал още по-зъл от винените пари, се инатеше и не искаше да върви. Той дори седна на няколко пъти в снега, надявайки се снаха му да се простуди, като го чака, пъшкаташе, без да продума, и от време на време надаваше дълги, болезнени стенания.

Когато се прибраха в къщи, той веднага се качи в плевника, а Сезер започна да нарежда леглото на детето до дълбоката ниша, в която щеше да спи с жена си. Тъй като младоженците не заспаха веднага, те още дълго чуваха стареца, който се въртеше на сламеника си; на няколко пъти чува да си говори нещо на висок глас — може би насън или пък защото, тормозен от някаква натрапчива мисъл, не можеше да задържи думите, които неволно се изплъзваха от устата му.

Когато слезе на другия ден по стълбата, той завари снаха си да шета.

— Хайде, тате, бързай, има хубава чорба — извика му тя.

След това постави на края на масата черното пръстено гърне, пълно с гореща течност, от която се вдигаше пара. Той седна, без да отговори, взе горещия съд и почна да си топли ръцете, както правеше винаги; тъй като беше много студено, дори го притисна до гърдите си, за да може малко от горещината на врящата супа да проникне в старото му вкочанено от много зими тяло.

След това взе бастуните си и до обед се разхожда из замръзналото поле; не искаше да остане в къщи; понеже беше видял детето на Селест, което още спеше, настанено в един стар сандък от сапун.

Той не се примири. Живееше в къщи както по-рано, но сякаш не беше вече там, не се интересуваеше от нищо и гледаше на тези хора — на сина си, жената и детето — като на чужди, като на хора, които не познава, и никога не говореше с тях.

Зимата мина. Беше дълга и сурова. Ранната пролет събуди кълновете и селяните отново плъзнаха като работливи мравки из полето. Те работеха на вятър и дъжд от изгрев до залез-слънце по дългите кафяви бразди, които раждат хляба на хората.

Годината обещавахе да бъде плодородна за младите съпрузи. Посевите никнеха гъсти и буйни; не падна слана; цъфналите ябълки ронеха по тревата розов и бял сняг, който обещавахе през есента градушка от плодове.

Сезер ставаше рано и се прибираще късно, работеше неуморно, за да не плаща на ратай.

Понякога жена му му казваше:

— Ако караш все така, ще се поболееш.

Той отговаряше:

— Ами, ще се поболеея! Да не ми е за пръв път!

Но една вечер се прибра така уморен, че си легна, без да вечеря. На другия ден стана както обикновено, но не можа да хапне нищо, макар че не беше ял предишната вечер; рано следобед се върна да си полегне. През нощта започна да кашля; с пламнало чело и сух език, той се въртеше в треска на сламеника си и гореше от страшна жажда.

Въпреки това призори отиде на нивата, но на другия ден трябваше да извикат лекар, който установи, че е тежко болен от възпаление на белите дробове.

Той вече не излезе от тъмната ниша, която му служеше за легло. Чуваха го да кашля, да се задъхва и да се мятва в черната дупка. За да го видят, да му дадат лекарства, да му поставят вендузи, трябваше да сложат свещ до отвора и. Тогава под гъстата дантела от паяжини, която висеше и се люлееше, раздвижена от въздуха, се виждаше изпитото му лице, обрасло с брада. Върху сивите чаршафи ръцете на болния изглеждаха като ръце на мъртвец.

Селест се грижеше за него и шеташе, изпълнена с тревога. Тя му даваше лекарствата слагаше му лапи, ходеше по цял ден нагоре-надолу из къщи. В това време дядо Амабл седеше на отвора на плевника и наблюдаваше отдалеч тъмната дупка, в която агонизираше синът му. Не се приближаваше до него от омраза към жена му и стоеше настрана като обидено куче.

Минаха още шест дни. Една сутрин, когато Селест, която сега спеше на земята върху куп слама, отиде да види дали мъжът ѝ не се

чувствува по-добре, тя не чу бързото му дишане в дълбоката ниша и попита уплашена:

— Е, Сезер, как прекара нощта?

Той не отговори.

Тя посегна да го пипне и протегнатата ѝ ръка докосна леденото му лице. Силен писък се изтръгна от гърдите ѝ — проточеният писък на ужасена жена. Той беше мъртъв.

При този вик глухият старец се появи на стълбата и виждайки, че Селест се спусна навън за помощ, бързо слезе, пипна на свой ред лицето на сина си и като разбра какво се е случило, отиде да заключи вратата отвътре, за да попречи на жената да се върне; щом синът му не беше вече между живите, той нямаше да я остави да се настани пак в къщата му.

След това седна на един стол край мъртвеца.

Насъбраха се съседи. Те викаха и тропаха, но той не ги чуваше. Тогава един от тях счупи прозореца и скочи в стаята. Другите го последваха; отвориха отново вратата и Селест се върна, плачейки сърцераздирателно, с подпухнали страни и зачервени очи. Дядо Амабл разбра, че е победен, и без да продума, се прибра в плевника си.

На следния ден погребяха Сезер. След погребението свекърът, снахата и детето останаха сами в къщи.

Беше време за вечеря. Тя запали огъня, приготви чорбата и постави чиниите на масата, докато старецът, седнал на един стол, чакаше, без да си дава вид, че я гледа.

Когато яденето беше готово, тя извика в ухото му:

— Хайде, тате, да ядем.

Той стана, седна до масата, изсърба чорбата си, изяде хляба си, намазан с масло, изпи две чаши ябълково вино и излезе.

Беше топъл ден, един от тези благодатни дни, в които чувствуваше живота да кипи, да трепти и да цъфти навред по повърхността на земята.

Дядо Амабл тръгна по малка пътечка през нивите. Той гледаше младите жита и младия овес, мислейки за момчето си, за нещастното си момче, което сега лежеше под земята. Вървеше с уморената си крачка, като влачеше единия си крак и накуцваше. И понеже беше сам в широкото поле, всред избуялите посеви, сам под синьото небе, сам с

чучулигите, които виждаше да се стрелкат над главата му, без да чува нежната им песен, той заплака.

После седна край една локва и остана там до вечерта, гледайки птичките, които идваха да пият вода. Когато се стъмни, той се прибра, вечеря, без да каже нито дума, и се качи в плевника.

Животът му продължаваше както преди. Нищо не се беше променило, само синът му Сезер спеше в гробищата.

Какво можеше да направи този старец? Не го биваше вече за работа, можеше още само да яде супите, които снаха му готвеше. И той ги сърбаше мълчаливо, сутрин и вечер, като следеше с гневен поглед малкия, който също ядеше там, на другия край на масата, точно срещу него. След това излизаше, бродеше из полето като скитник, криеше се зад хамбарите, за да поспи час-два, като че се страхуваше да не го видят, и се прибираше, щом се свечереше.

Големи грижи гнетяха Селест. Стопанството имаше нужда от мъж, който да работи земята и да наглежда всичко. Трябваше някой да бъде там постоянно, не човек, комуто ще плаща за труда, а истински земеделец, стопанин, който да разбира от работата и да се грижи за имота. Сама жена не можеше да се занимава с посевите, да следи цените на житото, да се разправя с покупка и продажба на добитък. Тогава в главата ѝ се породиха прости и практични мисли, които тя прекарваше през ума си всяка нощ. Тя не можеше да се омъжи, преди да изтече една година, а трябваше веднага да се погрижи за имота, да запази интереси, които не търпяха отлагане.

Само един човек можеше да я извади от това тежко положение — Виктор Льокок, бащата на детето ѝ. Той беше работлив, разбираше от селска работа и с малко пари би станал отличен стопанин. Тя знаеше това, защото го беше виждала как работи, когато беше още у родителите ѝ.

И така, една сутрин, виждайки го да минава по пътя с една кола тор, тя излезе, за да го пресрещне. Когато я забеляза, той спря конете, а тя му заговори, като че ли се бяха виждали вчера:

— Добър ден, Виктор, как си?

— Карам — отвърна той, — а вие как сте?

— Ох, криво-ляво щеше да върви, да не бях сама в къщи... а то с имота имам много грижи.

Те дълго разговаряха, облежнати на колелото на натоварената кола. От време на време мъжът се замисляше и почесваше челото си под каскета, а тя, със заруменели бузи, говореше с жар, изтъкваше доводи, говореше за сметките и за плановете си за бъдещето. Накрая той измърмори:

— Е, може.

Тя протегна ръка като селянин, който приключва пазарлък, и попита:

— Думата дума?

Той стисна подадената му ръка.

— Думата дума.

— Значи в неделя.

— В неделя.

— Хайде, сбогом, Виктор.

— Сбогом, госпожа Улбрек.

III

Тази неделя беше селският празник, годишният празник на светеда-иокровител на селото, който в Нормандия наричат събор.

От една седмица насам по пътищата към селото се точеха панаирджийски коли, теглени от сиви и червеникави кранти. В тези фургони живееха семействата на пътуващи фокусници, собственици на томболи, на павилиони за стрелба, на разни игри, и шарлатани, които показваха чудеса; селяните ги наричаха „карагъозчий“.

С развявани от вятъра завески, мръсните каруци, следвани от тъжни кучета, които вървяха с наведени глави между задните колела, се спираха една след друга на площада пред общината. Пред всяко от тия пътуващи жилища се издигна палатка. През дупките на платнището се виждаха лъскави неща, които възбуждаха любопитство и желаня у селските хлапаці...

В неделя на празника всички бараки бяха отворени още от сутринта и излагаха своя разкош — евтина стъклария и порцелан. Селяните, които отиваха на черква, гледаха престодушнo и доволно скромните магазинчета, които те впрочем виждаха всяка година.

Рано следобед на площада се събра цяла тълпа. От всички съседни села, насядали в кабриолети, които ги друсаха, дрънчаха и се люлееха като лодки, пристигаха селяни с жените и децата си. Разпрягаха у приятели; селските дворове се изпълниха с чудновати сиви брички, високи, разкривени, подобни на дългокраки мършави животни, излезли от морските дълбочини.

Семействата отиваха бавно на събора — дечурлигата отпред, възрастните след тях — с усмихнати лица и отпуснати ръце, големи, червени, костеливи ръце, свикнали на труд, ръце, които сякаш се срамуваха, че си почиват.

Един фокусник свиреше с тръба; латерната на въртележката с дървените кончета редеше своите плачливи и отривисти мелодии; колелата на томболите скърцаха, като че ли някой раздира платно; всяка секунда се чуваха гърмежи на пушки. Тълпата се точеше бавно

край бараките, като някакво тесто, което тече; в нея се образуваха водовъртежи; тя се движеше като стадо от тежки, неповратливи животни, случайно пуснати на свобода.

Момите, заловени за ръце по седем-осем, пееха с пискливи гласове; момците, с накривени над ухото каскети и сини, колосани и издути като балон ризи, ги следваха и се кискаха.

Целият край — господари, ратаи и слугини — се беше събрал там.

Дядо Амабл, облечен в старовремския си зеленикав редингот, също бе дошъл, тъй като никога не пропускаше събора.

Той гледаше томболите, спираше се пред павилионите за стрелба, за да прецени умението на стрелците, но най-много се интересуваше от една проста игра, която се състоеше в това да се хвърли голяма дървена топка в отворената уста на човек, нарисуван на една дъска.

Внезапно някой го потупа по рамото. Беше дядо Маливоар.

— Хайде, старо, ела да те почерпя един коняк — му викна той.

Те седнаха на една маса пред кръчмата и изпиха по един коняк, после втори, после трети. След това дядо Амабл продължи да скита из събора... Мислите му бяха малко объркани и той се усмихваше, без сам да знае защо — усмихваше се пред томболите, пред въртележките и особено пред павилиона за стрелба. Остана дълго там и се радваше много, щом някой стрелец свалеше стражаря или попа — двамата представители на властта, от които той се боеше по инстинкт. После се върна, седна в кръчмата и изпи чаша ябълково вино, за да се освежи. Беше вече късно, нощта настъпваше. Един съсед му напомни:

— Ще закъснееш за яхнията, дядо.

Тогава той тръгна към къщи. Мек здрач, топлият здрач на пролетните вечери, се спускаше бавно над земята.

Когато дойде до вратата, стори му се, че вижда през осветения прозорец двама души в стаята. Той се спря, силно изненадан; после влезе в къщи, Виктор Льокок, седнал на мястото на сина му, вечеряше; пред него на масата беше сложена чиния, пълна с картофи.

Изведнаж дядо Амабл се обърна, като че ли искаше да си отиде. Вън се беше стъмнило съвсем. Селест стана и му викна:

— Ела по-бързо, тате, има хубава яхния — нали днес е празник.

Той безволно я послуша и седна по навик, като гледаше ту мъжа, ту жената, ту детето. После започна да яде бавно, както си ядеше всеки ден.

Виктор Льокок се държеше, като че ли беше у дома си — разговаряше от време на време със Селест, вземаше детето на коленете си и го целуваше. А Селест му досипваше от яденето, наливаше му вино, говореше му и изглеждаше доволна. Дядо Амабл ги гледаше втренчено, без да чува какво казват. Когато се навечеря — така бе огорчен, че не яде почти нищо, — стана и вместо да се качи в плевника както всяка вечер, излезе навън, отвори пътната врата и тръгна из полето.

Когато той излезе, Селест, малко разтревожена, попита:

— Що ще прави сега навън?

— Не се коси. Ще се върне, когато се умори — отговори равнодушно Виктор.

Тя се залови с домакинската си работа, изми чиниите, избърса масата, а в това време мъжът спокойно се събличаше. След това се изтегна в тъмната и дълбока ниша, където Селест беше спала със Сезер.

Пътната врата се отвори. След малко дядо Амабл се появи на вратата. Щом влезе вътре, той започна да се оглежда на всички страни като старо куче, което души. Търсеше Виктор Льокок. Понеже не го видя никъде, взе свещта от масата и се приближи до тъмната ниша, където бе умрял синът му. В дъното видя Виктор, който вече задремваше, изтегнат под завивките. Тогава глухият старец се обърна тихо, сложи отново свещта на масата и пак излезе на двора.

Селест беше привършила работата си; детето вече спеше, всичко беше поставено на място; тя чакаше само да се върне свекър ѝ, за да легне до Виктор.

Седеше на стола с отпуснати ръце и безизразен поглед.

Отегчена, че той не се връща, тя промърмори раздразнено:

— Заради този стар готован ще изгорим за четири су свещ.

Виктор отговори от дъното на нишата:

— Има повече от час, откак е навънка. Трябва да видим да не спи на пейката пред вратата.

— Ще отида да видя — каза тя, стана, взе свещта и излезе, като закриваше с ръка светлината, за да вижда по-добре в тъмното.

Нямаше го нито пред вратата, нито на пейката, нито на торището, където старият имаше обичай да седи понякога на топло.

Тя тъкмо щеше да се прибере, когато случайно вдигна очи към голямата ябълка, която растеше при входа на двора, и изведнаж забеляза два крака, два мъжки крака; те висяха на височината на лицето ѝ.

Селест нададе страшен вик:

— Виктор, Виктор, Виктор!

Той изтича по риза. Онемяла от ужас и обърнала глава, за да не гледа нататък, тя сочеше с протегнатата ръка към дървото.

Не разбирайки какво става, той взе свещта, като се мъчеше да различи по-добре предметите в тъмнината. Всред осветения отдолу листак видя дядо Амабл да виси обесен на въжето, с което връзваха конете в яхъра.

Една стълба беше облеганата о дънера на дървото.

Виктор се затече да вземе един косер, покатери се на дървото и отрязва въжето. Но старият беше вече студен, с ужасно изплезен език и лице, сгърчено в отвратителна гримаса.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.